

УДК 37.036

О.Л.Ігнатъєва, м.Суми

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. На сучасному етапі питання формування особистості студента не менш важливе, ніж підготовка конкурентоспроможного фахівця. У виховному процесі сільськогосподарських вищих навчальних закладах естетичне виховання, головним аспектом якого є формування естетичної культури особистості студента, відіграє дуже важливу роль. У статті автор акцентує увагу на особливостях естетичного виховання сільськогосподарських вищих навчальних закладах.

Ключові слова: аграрна освіта, гуманізації та гуманітаризації освіти, естетичне виховання, новітні технології, особистість, ринкова економіка, сучасний агропромисловий комплекс.

Постановка проблеми. Питання гуманізації та гуманітаризації освіти пріоритетними положеннями Національної доктрини розвитку освіти Болонського процесу, законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту” Реалізація цих положень повинна забезпечити перехід до нової гуманістичної інноваційної освітньої системи в XXI столітті. В цій якійсно новій системі першорядні завдання стоять і перед аграрною освітою. В аграрному секторі відбуваються глибокі перетворювальні процеси. Сучасне українське село потребує ерудованого фахівця-господаря з високим рівнем естетичної культури. Реалії сьогодення свідчать про те, що через брак культури фахівці-аграрії програють на ринку праці.

Сучасна аграрна освіта має вирішувати два важливих питання: підготувати справжнього фахівця для аграрного сектора відповідно до потреб суспільства, зорієнтованого на ринкову економіку, та сформувати особистість, яка спроможна відродити найкращі традиції українського села. Сучасному агропромислому комплексу потрібний високоосвічений конкурентоспроможний фахівець, який є здатним ефективно впроваджувати новітні технології в сільськогосподарське виробництво, бути справжнім

господарем на рідній землі. Питання формування особистості, яка усвідомлює значущість і важливість сільськогосподарської праці для суспільства довілля, не менш важливе. У виховному процесі в сільськогосподарських вищих навчальних закладах естетичне виховання, головним аспектом якого формування естетичної культури особистості студента, відіграє дуже важливу роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що поняття *естетична культура* розглядається багатьма вченими (Г.Апресян, О.Бурса, С.Гінтер, І.Зязюн, М.Каган, А.Комарова, Г.Лабковська, В.Липський, В.Малахов, Н.Миропольська, М.Овсянников, Л.Печко, С.Раппопорт та ін.), які підкреслюють, що її формування пов'язане з розвитком естетичних творчих здібностей особистості. Естетична культура реально виявляється в будь-якому вчинку особистості, в її ставленні до довілля, до суспільного життя, до праці. Естетичне виховання особистості – одна з нагальних проблем сучасної освіти. В сучасній педагогіці існує багато визначень поняття “естетичне виховання”. Ми вважаємо, варто зупинитися на декількох з них. В праці В.Шацького “Загальні питання естетичного виховання в школі” естетичне виховання визначене як виховання здібності цілеспрямовано розуміти і оцінювати красу оточуючої дійсності – в природі, в суспільному житті, праці, в явищах мистецтва [3]. М.Киященко та М. Лайзеров вважають, що “естетичне виховання – це цілеспрямована система активного формування людини, здатної сприймати і оцінювати прекрасне, досконале, гармонійне в житті та мистецтві, здатного жити і творити за законами краси” [4,с.15]. При цьому вчені наголошують, що естетичне виховання формує естетичне відношення до оточуючого середовища і до власної реакції на оточуюче середовище, а потім переростає у формування відношення до світу.

Аналіз наукових досліджень з проблеми естетичного виховання дозволить зробити висновок про необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість. Це дозволить дістатися кінцевої цілі естетичного виховання

формування у особистості духовно-моральних якостей, естетичних творчих здібностей, які спрямовані на соціально активне перетворення світу [3,с.36]. Естетичне виховання впливає на особистість усіма естетичними явищами предметами оточуючого світу та формує свідомість людини, його почуття, моральні якості, активізує творчі здібності, можливості людини.

Отже, під естетичним вихованням будемо розуміти формування цілісно гармонійної, всебічно розвиненої та впевненої в собі особистості з високою естетичною культурою, що здатна діяти продуктивно і цілеспрямовано, творчо застосовувати набутий досвід та отримані знання з повним використанням власного потенціалу.

Для досягнення цілі естетичного виховання потрібно вирішити три основні завдання:

- створення основи елементарних естетичних знань, без яких не може виникнути зацікавленість в естетичних предметах та явищах;
- формування та розвинення здібностей естетичного сприйняття особистості, щоб надати їй можливість оцінювати естетично значущі предмети та явища, насолоджуватися ними;
- виховувати та розвивати якості, потреби та здібності особистості, які перетворюють індивіда в активного творця естетичних цінностей, дозволяють йому не тільки насолоджуватися красою світу, але й перетворювати його за “законами краси”. [9, с.61]

Таким чином, ми дійшли до висновку, що естетичне виховання – це процес цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість; формування особистості естетичного відношення до світу, здібності сприймати, відчувати, розуміти, оцінювати прекрасне у всіх його проявах; розвинення естетичних смаків та ідеалів, потреб і здібностей до створення прекрасного.

Актуальність, теоретична й практична значущість проблем, необхідність розв’язання існуючих суперечностей та наголосити на

особливостях процесa формування естетичної культури студентів сільськогосподарських ВНЗ визначили мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація як провідна ознака сучасності та соціокультурні процеси в Україні зумовлюють необхідність переосмислення концептуальних засад естетичного виховання студентів. Естетичне ставлення молоді до світу формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення. Дисципліни естетичного циклу посідають занадто скромне місце в вищих навчальних закладах. Тому освіта у вищих навчальних закладах у відриві від усієї системи позааудиторної та виховної роботи об'єктивно не може гнучко реагувати на соціокультурні умови потреби. Сучасні вищі навчальні заклади мають стати осередками виховання справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою [7].

Студентська молодь, яка має бути інтелектуальною і морально-естетичною елітою суспільства, особливо потребує уваги до рівня розвитку естетичної культури, естетичної вихованості. На сучасному етапі розвитку суспільства змінюється парадигма естетичного виховання та виходить за межі предмету естетичного циклу, розглядаються нові явища естетичного виховання: краса як категорія економіки, є засобом технічного прогресу, використовується для збереження природного та культурного середовища, а повсякдення насичується естетичними атрибутами. Всі сфери життєдіяльності людини містять елементи естетичної творчої діяльності, що є результатом естетичного розвитку особистості.

У вихованні естетичної культури студентів, а тим більш студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів, є свої особливості. Студентський колектив взагалі – це група дуже різної за загальним культурним рівнем, досвідом, характером, звичками молоді. Там є і мешканці віддалених сіл і виключно міські жителі. Різницю у отриманому естетичному вихованні

можна не враховувати. На нього вплинули і шкільні колективи, в яких здійснювалося навчання майбутніх студентів, і родинне середовище, де пройшли їх дитячі роки. Сільська молодь, яка здебільшого складає студентський контингент сільськогосподарського вищого навчального закладу, потребує особливої уваги у виховній позааудиторній роботі.

Ми звернемо увагу на рівень та особливості естетичного виховання студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів. Аналіз вітчизняної педагогічної спадщини (праці О. Бурова, М. Грушевської, М. Драгоманова, О. Духновича, Є. Квятковського, М. Киященко, М. Лейзерова, Т. Лубенця, А. Макаренка, І. Огієнка, М. Пирогова, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського та ін.) засвідчив зростання інтересу педагогів до проблеми естетичного виховання студентів ВНЗ, що відкриває перспективи для теоретичного осмислення напрямків формування естетичної культури у нових соціокультурних умовах. Серед науковців, які займаються проблемою навчально-виховної діяльності у сільськогосподарських вищих навчальних закладах, варто виділити напрацювання С. Амеліної, С. Білана, В. Бондаренка, Л. Герасимова, О. Вощевської, А. Галєєвої, М. Левочко, В. Лозовецького, Н. Неруха, О. Теплої.

Педагогам вищих навчальних закладів слід з'ясувати, який ці всі фактори мали вплив на розвиток кожного студента, який слід залишили у свідомості, і виявляються у його поведінці. Неможливо виходити із припущення, що основа естетичної культури студента вже сформована, і продовжувати виховну роботу, спираючись на це припущення. Індивідуальний підхід у процесі естетичного виховання та корективний курс на початковому етапі – це, на наш погляд, запорука успіху.

В означеному аспекті суттєвий інтерес викликають праці, присвячені вивченню особистісної зорієнтованості процесу виховання: І. Беха, А. Бойко, О. Дубасенюк, С. Золотухіної, І. Зязюна, Н. Кічук, В. Лозової, А. Мудрик, Н. Ничкало, Е. Носенко, В. Семиченко, Т. Сущенко, Н. Тарасевич, Н. Щуркової

ін. На думку дослідників, одним з найефективніших факторів формування культурної особистості є узгодження її потреб та інтересів з потребами суспільства.

Вивчення результатів теоретичних досліджень вчених та порівняння практичним досвідом організації педагогічного процесу в аграрних ВНЗ виявляє такі суперечностей між:

- суспільною потребою у фахівцях аграрного сектора з високим рівнем культури й відсутністю методологічної та методичної бази для забезпечення цієї потреби;
- гуманізацією освіти та авторитарним стилем спілкування викладачів аграрних вищих навчальних закладів зі студентами, що передбачає рівноправного професійного діалогу;
- пошуком шляхів інтенсифікації навчально-виховного процесу традиційними методами і формами навчання і виховання, що затримує розвиток естетичної культури майбутніх спеціалістів-аграріїв;
- визнанням необхідності особистісно-зорієнтованого підходу до організації педагогічного процесу у ВНЗ та переважанням загальних методів у навчальній та позааудиторній роботі.

Вивчення теоретичних праць вчених та практичного досвіду виховно-педагогічного процесу у сільськогосподарських ВНЗ дало змогу сформулювати **проблему** даного дослідження, яка полягає у необхідності розроблення концепції формування естетичної культури у майбутніх фахівців-аграріїв та технології реалізації у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Поза увагою вчених та дослідників залишаються питання, які виникають у процесі естетичного виховання студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів, що призводить до певних протиріч у змісті навчально-виховного процесу сільськогосподарського ВНЗ. Таким чином, вирішення подолання цих суперечностей вимагає перегляду організаційно-педагогічних засад підготовки та виховання студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Сільськогосподарський ВНЗ на практиці часто забезпечує однобічну професійну підготовку студентів. Мета всебічного гармонійного розвитку особистості реалізується далеко не повністю. Знайти шляхи подолання цього протиріччя - одне з найважливіших завдань практичної і теоретичної педагогіки вищої школи.

Аналіз практичної виховної роботи у сільськогосподарських ВНЗ України показав, що вона не носить системного характеру. Позааудиторна виховна робота недостатньо пов'язана з навчальним процесом і складається переважно з разових заходів. Сільськогосподарські ВНЗ лише епізодично контактують з соціальними інститутами. Активність студентського самоврядування, за правилом, дуже низька, організаційно-педагогічне забезпечення не є достатнім.

Теорія і практика виховання у вищих аграрних навчальних закладах досліджувалася в наукових роботах Р. Балан, Л. Барановської, С. Заскалет, Д. Іщенко, П. Лузана.

Як показав аналіз літературних джерел, проблема естетичного виховання студентів у сільськогосподарських ВНЗ не була предметом спеціального педагогічного дослідження. До цього часу не здійснено цілісного вивчення організаційно-педагогічних умов естетичного виховання студентів, а також шляхів забезпечення їх ефективності у сільськогосподарських ВНЗ.

Метою дослідження є виявлення та теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов естетичного виховання студентів у сільськогосподарських ВНЗ та експериментальна перевірка методики її реалізації.

Відповідно до цієї мети визначені такі **завдання**:

- проаналізувати історію становлення естетичного виховання студентів у сільськогосподарських ВНЗ України;
- виявити специфіку організації естетичного виховання студентів у сільськогосподарських ВНЗ України та особливості естетичного виховання в сучасних умовах;
- визначити та експериментально перевірити організаційно-педагогічні

умови естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ;

- підготувати методичні рекомендації щодо організації естетично виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ.

Процес формування естетичної культури студентської молоді обмежений рамками періоду навчання. Саме за ці роки студент повинен поряд професійними знаннями досягти такого рівня естетичної культури, що визначить всі його вчинки і дії в подальшому житті.

Естетичне виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ полягає в максимальному зміцненні й розвитку естетичних основ, закладених в родині, школі, і в усуненні хибних поглядів, що не відповідають високим вимогам естетичної культури. Сучасне українське село потребує ерудованого господаря-професіонала з високим рівнем культури, зокрема, естетичної. Такий фахівець здатний бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці, успішно вирішувати будь-які професійні проблеми. Але реалії сьогодення свідчать про те, що фахівцям аграрного сектору бракує естетичної культури, і тому вони програють на ринку праці.

Освіта в сучасному світі багатоліка, і одним з них є можливість входження людини в світ культури, культурна соціалізація особистості. «... культура, - затверджує Т.Шатунова, - наскільки б суперечливою не була, в одному завжди замішана на естетиці. Через це сфера і процес виховання завжди припускають деяку присутність естетичного початку: безкорислива насолода від зіткнення з відкриттям істини, наявність довершених, відточених форм викладання, що межують з мистецтвом, зустріч з красою розумної думки» [13,с.297]. Проблема естетизації освітнього середовища сьогодні є актуальною. Також існують механізми «практичної естетики» - це оформлення будівель аудиторій і інших приміщень учбового закладу, зовнішній вигляд викладачів і студентів, норми етикету, що включають естетичний аспект.

Об'єктивним фактором і одночасно особливістю формування естетичних почуттів у студентської молоді є життєві цілі, якими вони керуються

здобуваючи знання. Важливим джерелом естетичного досвіду студентів сільськогосподарських ВНЗ є сама природа, в оточенні якої вони зростають. Важко переоцінити вплив природи на формування майбутнього спеціаліста сільського господарства. Для майбутніх фахівців сільськогосподарського виробництва природа - не лише джерело естетичних переживань, а й водночас сфера повсякденної трудової діяльності. Пізнаючи її закони, майбутні агрономи, лісоводи, механізатори вчаться діяти відповідно до цих законів, підвищують продуктивність сільськогосподарських культур, видозмінюють нашу землю стосовно до потреб нашого суспільства.

Таким чином, природа виступає як могутній засіб естетичного виховання студентів сільськогосподарського ВНЗ. Тому формування любові до природи та пізнання її законів - одне з важливих завдань процесу естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ.

Слід мати на увазі, що навіть у однаково естетично розвинених людях почуття прекрасного виявляється по-різному за різних умов. Агронам ніколи не замилується блакитними волошками, якщо побачить їх на золотавих ланах або сучасної форми трактором, комбайном, якщо робота цих машин неякісна. Навпаки, з захопленням, з глибокою емоційною насолодою сприйме поле, якщо воно раціонально сплановане, чисте від бур'янів, з високою культурою обробітки. Тому й процес формування почуттів включає, так би мовити, утилітарні компоненти, які впливають з характеру обраної професії, життєвого досвіду та майбутніх цілей.

Висновки. Майбутнього спеціаліста, як нікого іншого, стосується висловлена А. С. Макаренком думка, що естетичне почуття - це почуття якості. Сьогоднішній і майбутній спеціаліст сільського господарства розвиває і збагачує свої почуття за тої неодмінної умови, коли працю свою й інші розглядає через призму якості, виявляє вимогливість до неї, уміє критично ставитись до свого власного досвіду, цінувати досвід інших. Такі якості, однак, не виникають самі по собі, вони є результатом цілеспрямованої ідейно-виховної роботи педагогічного колективу ВНЗ.

Література

1. Галєєва А.П. Організаційно-педагогічні умови виховної діяльності у вищому аграрному навчальному закладі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 “Теорія та методика виховання” / А.П. Галєєва. – Дрогобич, 2008. – 19 с.
2. Гинтер С.М. К вопросу о сущности эстетического воспитания и формирования эстетического отношения к миру / С.М. Гинтер // Известия Алтайского государственного университета. – 2012. - № 2-1(74). - С.234-236.
3. Общие вопросы эстетического воспитания в школе / [под ред. действ. чл. АПН РСФСР В.Н. Шацкой]. – М., 1955.
4. Киященко Н.И. Пути и средства эстетического воспитания / Киященко Н.И., Лайзер Н.Л., Абросимов Б.Н. – М., 1989. – 286с.
5. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах: за станом на червень 2008 р.- Офіц. вид. – К.: Мін-во освіти і науки України (МОН), 2008.
6. Тепла О.М. Формування гуманістичних цінностей у студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 “Теорія та методика виховання” / О.М.Тепла. Київ, 2008. — 25 с.
7. Цой І.М. Особливості естетичного розвитку студентської молоді в умовах вищої школи / І.М. Цой // Освіта на Луганщині. – 2008/ - №1(28). - С.68-72.
8. Шатунова Т.М. Социальный смысл онтологии эстетического: дис. д-ра филос.наук Казань, 2008. – С. 297–307.
9. Эстетическая культура и эстетическое воспитание: книга для учителя [сост.Г.С.Лабковская]. – М., 1983.

Аннотація. *На современном этапе вопроса формирования личности студента менее важно, чем подготовка конкурентоспособного специалиста. В воспитательном процессе в сельскохозяйственных высших учебных заведениях эстетичное воспитание главным аспектом которого является формирование эстетичной культуры личности студента, играет очень важную роль. В статье автор акцентирует внимание на особенностях эстетичного воспитания в сельскохозяйственных высших учебных заведениях.*

Ключевые слова: *аграрное образование, гуманизации и гуманитаризации образования эстетичное воспитание, новейшие технологии, личность, рыночная экономика, современный агропромышленный комплекс.*

O.L.Ignatieva

Specific Features of Aesthetic Education in Agricultural Higher Education Establishments

***Sumy National Agrarian University
160, Kirova Str., Sumy, 40021, Ukraine***

Summary. *Nowadays the problem of a student personality formation is no less important than training a competitive specialist. Modern agrarian education has to solve two important questions:*

to train a real specialist for the agrarian sector in conformity with the needs of society directed towards the market economy, and to bring up a personality that is able to revive the best traditions of the Ukrainian village. Highly educated and competitive specialists capable to apply the new technologies in agricultural industry are of great demand nowadays. The question of formation of personality who realizes the importance of agricultural work for the society and environment, is less important. In an educational process in agricultural higher educational establishments the aesthetic education is the main aspect in the formation of aesthetic culture of a student personality. In the article the author attracts a reader's attention to some specific features of aesthetic education in agricultural higher educational establishments.

Keywords: agrarian education, humanization and humanitarization of education, aesthetic education, latest technologies, personality, market economy, modern agroindustrial complex.

LITERATURA

1. Galeeva A.P. Organizatsiino-pedagogschni umovi vihovnoi diyal'nosti u vishomu agrarnom navchal'nomu zakladi: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk spec. 13.00.07 "Teoriya ta metodika vihovannya" / A.P. Galeeva. - Drohobich, 2009. - 19 s.
2. Ginter S.M. K voprosu o sushnosti esteticheskogo vospitaniya i formirovaniy esteticheskogo otnosheniya k miru / S.M.Ginter // Izvestiya Altaiskogo gosudarstvennogo universiteta. 2012. - #2-1(74). - S.234-236.
3. Obshie voprosy esteticheskogo vospitaniya v shkole / [pod red. deistv. chl. APN RSFSR V.N. Shackoi]. - M., 1955.
4. Kiyashenko N.I. Puti i sredstva esteticheskogo vospitaniya / Kiyashenko N.I., Laizerovskiy N.L., Abrosimov B.N. - M., 1989. - 286s.
5. Konceptsiya hudozhn'o-estetichnogo vihovannya uchniv u zagal'noosvitnih navchal'nykh zakladah: za stanom na cherven' 2008 r.- Ofic. vid. - K.: Min-vo osviti i nauki Ukrainy (MON), 2008.
6. Tepla O.M. Formuvannya gumanistichnih cinnosti u studentiv agrarnih vishih navchal'nykh zakladiv u pozaauditornii diyal'nosti avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: spec. 13.00.07 - Teoriya ta metodika vihovannya / O.M.Tepla. - Kiiiv, 2008. - 25 s.
7. Coi I.M. Osoblivosti estetichnogo rozvitku students'koi molodi v umovah vishoi shkol. I.M. Coi // Osvita na Luganshini. - 2008. - #1(28). - S.68-72.
8. Shatunova T.M. Social'nyi smysl ontologii esteticheskogo: dis. d-ra filos.nauk/ - Kazan', 2008. - S. 297 -307.
9. Esteticheskaya kul'tura i esteticheskoe vospitanie: kniga dlya uchitelya [sost.G.S.Labkovskaya]. M., 1983.